

ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

Місцеве самоврядування є важливою складовою демократичної держави та одним із проявів народовладдя в Україні. Конституція України закріплює право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів держави. Основні положення щодо місцевого самоврядування визначені у статтях 140–146 Конституції України, де встановлюються принципи діяльності місцевих рад, їх виконавчих органів, а також гарантії захисту прав територіальних громад. Саме місцеве самоврядування забезпечує наближення влади до населення, створює умови для активної участі громадян у вирішенні суспільних питань та сприяє розвитку демократичного суспільства.

Одним із найважливіших принципів місцевого самоврядування є принцип народовладдя. Його сутність полягає в тому, що джерелом влади є народ, а жителі громади мають право безпосередньо брати участь у вирішенні місцевих справ. Реалізація цього принципу здійснюється через місцеві вибори, громадські слухання, місцеві ініціативи, електронні петиції та діяльність органів самоорганізації населення. Завдяки цьому громадяни можуть впливати на розвиток своїх міст і сіл, контролювати діяльність місцевої влади та брати участь у прийнятті важливих рішень.

Не менш важливим є принцип самостійності місцевого самоврядування. Конституція України гарантує органам місцевої влади право самостійно вирішувати питання місцевого значення без надмірного втручання державних органів. Практично це проявляється у формуванні місцевих бюджетів, управлінні комунальною власністю, розвитку інфраструктури, організації житлово-комунального господарства, транспорту, освіти та

охорони здоров'я. Особливого значення цей принцип набув після проведення реформи децентралізації, коли громади отримали більше повноважень і фінансових ресурсів для власного розвитку.

Важливе місце займає принцип законності, відповідно до якого органи місцевого самоврядування повинні діяти лише в межах Конституції та законів України. Усі рішення місцевих рад мають відповідати чинному законодавству, а їх діяльність контролюється судами та державними органами. Цей принцип забезпечує правопорядок, захист прав громадян і запобігає зловживанню владою.

Одним із основних принципів також є принцип гласності та відкритості. Діяльність місцевих рад повинна бути доступною для населення, а громадяни мають право отримувати інформацію про рішення та роботу органів місцевої влади. На практиці це реалізується через відкриті засідання рад, публікацію рішень на офіційних сайтах, онлайн-трансляції засідань, доступ до публічної інформації та громадські консультації. Відкритість сприяє формуванню довіри населення до влади та забезпечує громадський контроль.

Конституція України також закріплює принцип матеріальної та фінансової самостійності місцевого самоврядування. Територіальні громади мають право на комунальну власність, місцеві бюджети, доходи від податків і зборів. Саме фінансова незалежність є основою ефективного функціонування громад, адже без достатніх ресурсів неможливо забезпечити розвиток територій, утримання закладів освіти, медицини, культури та соціальної сфери. Реформа децентралізації значно посилила фінансову спроможність громад, що дозволило реалізовувати масштабні проекти з ремонту доріг, будівництва шкіл, лікарень і центрів надання адміністративних послуг.

Важливим принципом є також поєднання місцевих і державних інтересів. Органи місцевого самоврядування повинні враховувати не лише потреби громади, а й загальнодержавні завдання. Особливо актуально це проявляється в умовах воєнного стану, коли місцева влада бере участь у

забезпеченні безпеки населення, підтримці внутрішньо переміщених осіб, відновленні інфраструктури та взаємодії з державними органами.

Практичне втілення принципів місцевого самоврядування в Україні стало особливо помітним після початку реформи децентралізації у 2014 році. Було створено об'єднані територіальні громади, розширено їхні повноваження та збільшено фінансові ресурси. У результаті громади отримали можливість самостійно визначати напрями розвитку та оперативніше вирішувати проблеми місцевого значення. Водночас існують певні труднощі реалізації конституційних принципів: нерівномірний розвиток регіонів, недостатня кількість кваліфікованих кадрів, корупційні ризики, залежність окремих громад від державного бюджету та складнощі, пов'язані з війною.

Отже, принципи місцевого самоврядування, закріплені в Конституції України, є основою демократичного розвитку держави та важливим механізмом участі громадян у здійсненні влади. Їх ефективне практичне втілення сприяє зміцненню громадянського суспільства, розвитку територіальних громад і підвищенню якості життя населення. Подальше вдосконалення системи місцевого самоврядування є необхідною умовою побудови правової, демократичної та європейської держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баймуратов М.О. Предмет муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290524?utm_source=chatgpt.com
2. Батанов О.В. Функції муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 80. С. 78–84. <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/296757>
3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

4. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків : Право, 2020. 592 с.
5. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
7. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Ткачук А.Ф. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування в Україні : практичний посібник. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 128 с.
10. Ткачук А.Ф., Васильєва О.І., Лелеченко А.П., Куйбіда В.С. Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навчальний посібник. Київ, 2017. 110 с.
11. Чудик Н.О., Мудрак Р.М. Імплементация принципів Європейської хартії місцевого самоврядування у вітчизняну систему місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. Випуск 23, том 1. С. 148-151